

L'educació, un projecte de país en el marc de la República Catalana

Presentació

El 20 de març de 2006 el Govern de Catalunya i vint organitzacions vinculades al món educatiu signaven al Palau de la Generalitat el **Pacte Nacional per a l'Educació**. Es compleixen, doncs, poc més d'onze anys d'aquell esdeveniment.

Per primera vegada el Govern, els representants de les associacions de pares i mares, de les entitats municipalistes i del ric teixit associatiu del món educatiu posaven de manifest el seu compromís per enfortir el sistema educatiu i assegurar la cohesió social i la igualtat d'oportunitats. En definitiva, el Pacte Nacional per a l'Educació reflectia el **ferm compromís per situar l'educació en el centre de la vida política del país**, des de la convicció que, per fer-ho possible, calia treballar amb una clara voluntat de consens. **L'educació deixava de ser un camp de confrontació per passar a ser un projecte de futur que calia construir amb l'esforç de tothom i que havia de posar els fonaments d'una futura llei catalana d'Educació.**

Es donava continuïtat, així, al que ha estat una de les qüestions més arrelades i que han col·laborat més decididament a forjar la nostra identitat com a país: l'educació i la seva millora. Una continuïtat amb la idea que considera l'educació com una eina imprescindible per a garantir el progrés del país i el benestar de tota la ciutadania, no només des d'una òptica econòmica, sinó com a condició necessària per assolir la plena llibertat social i cultural, tant individualment com col·lectivament. Una continuïtat, també, amb la creença que l'educació no és només una qüestió reduïda a l'estricta escolaritat d'infants i joves, sinó que interpel·la i responsabilitza tota la societat¹.

El Pacte Nacional per a l'Educació proposava un ampli ventall de mesures concretes de millora del nostre sistema educatiu, una bona part de les quals foren incorporades a la **Llei d'Educació de Catalunya** (LEC), aprovada pel Parlament de Catalunya el **juliol del 2009**.

Molt han canviat les coses des d'aquella data. Una mirada retrospectiva en dirà que una part dels objectius del Pacte i de la Llei no han estat plenament assolits. La crisi econòmica no només ho ha impedit, sinó que ha provocat noves i més profundes desigualtats socials i educatives.

No obstant això, les noves perspectives polítiques que se'ns obren com a país, expressades a través de la voluntat majoritària de la societat catalana d'esdevenir protagonista del seu futur i de **construir una nova República**, representen una nova finestra d'oportunitats per a l'educació. **Una finestra d'oportunitats que ens ha de permetre bastir, ara sí, un sistema educatiu propi sense les limitacions imposades per la dependència de l'Estat espanyol.**

1

El moviment de l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia, l'extensa xarxa d'ateneus populars, l'acció educativa desplegada per la Mancomunitat, primer, i més endavant per la Generalitat republicana fins les Escoles d'Estiu impulsades per l'Associació de Mestres Rosa Sensat, més recentment, en són alguns exemples de l'interès existent al nostre país per l'educació i la seva millora.

Prenent com a referència els continguts d'aquests dos documents, exposarem un conjunt de propostes que han de permetre avançar en la construcció d'un nou sistema educatiu, partint de la convicció que una societat lliure, socialment justa i democràticament avançada, com la República que volem construir, només és possible amb el concurs i el compromís d'una ciutadania lliure, apoderada i plenament formada. És en aquest sentit que l'educació esdevé una peça clau per al progrés del país i de la seva ciutadania.

1. Per un projecte educatiu de país

La República ha de bastir un Servei públic educatiu que garanteixi el dret a l'educació per a tothom i que, prenent com a fonament la igualtat, l'equitat i la cohesió social, ofereixi una educació gratuïta i de qualitat. Un nou model educatiu i d'excel·lència que garanteixi la igualtat d'oportunitats i la inclusió educativa, prioritzi la millora dels resultats educatius i, en el qual, la Formació Professional sigui element cabdal en l'equitat i en la competitivitat del sistema productiu. Un nou model amb vocació de servei públic lleial amb els valors republicans i **compromès fermament amb el poder transformador de la societat que pot tenir l'educació per crear veritables ciutadans de la República Catalana.**

El trànsit de l'actual sistema educatiu -fortament depenent de lleis estatals- a un nou sistema educatiu propi reclama no només del concurs, la complicitat i el compromís de les famílies i del professorat, sinó també del conjunt de la ciutadania i dels diversos agents socials, dels ajuntaments i, per suposat, del Govern i de les forces polítiques.

Determinar quina és l'educació que volem oferir als nostres infants i joves, com s'organitzen els centres educatius, com es garanteix una pluralitat de projectes educatius de qualitat, quin paper han de jugar les famílies, el professorat i els ajuntaments, com garantir de manera efectiva la igualtat d'oportunitats, la inclusió i la cohesió social... són, entre d'altres, alguns dels reptes que caldrà entomar en un futur no gaire llunyà. Aconseguir-ho requereix **teixir un nou Pacte Nacional per a l'Educació** que doni forma i contingut a un **projecte educatiu de país** i que serveixi de punt de partida d'una **nova llei d'educació, fent que l'educació sigui un dels pilars fonamentals de la República catalana i de progrés de tota la seva ciutadania.**

2. Un nou sistema educatiu

El sistema educatiu català actual forma part del sistema educatiu de l'Estat espanyol. Al llarg de l'etapa autonomista, els diferents desplegaments normatius de l'Estat i la clara manca de voluntat política dels successius governs de la Generalitat han impedit construir un autèntic model educatiu propi. Només durant l'etapa que ERC n'era la responsable de la Conselleria d'Educació es va aconseguir una normativa -la Llei Orgànica d'Educació- mínimament respectuosa amb les competències de la Generalitat i amb la visió innovadora del que havia de ser l'educació al nostre país impulsada pels moviments de renovació pedagògica.

Molt sovint, per exemplificar l'obsolescència del sistema educatiu actual, s'ha afirmat que tenim una escola del segle XIX, amb uns continguts del segle XX i un alumnat del segle XXI. En aquest sentit, cal abordar una transformació que no pot ser epidèmica, sinó que ha d'abastar un molt ampli conjunt d'aspectes, de manera que situem el nostre sistema educatiu en condicions per afrontar els reptes del segle XXI. **La República catalana haurà d'entomar una profunda renovació del sistema educatiu actual fortament depenent del model estatal.**

La construcció del model educatiu propi de la República catalana ens ha de permetre avançar en un canvi profund de paradigma educatiu, bo i **situant l'alumnat**, considerat en tota la seva complexitat i diversitat, **en el centre del sistema**. Un canvi que, a més, permeti **passar d'un model d'ensenyament transmissor** (currículums prescriptius, assignatures i matèries diferenciades, memorístic, repetitiu...) **a un model basat en l'aprenentatge i en l'adquisició de competències**, amb un caràcter orientador, inclusiu i equitatiu amb la finalitat d'assolir una formació integral de la persona.

Per fer-ho possible cal reconsiderar un ampli ventall de qüestions: l'extensió de les etapes obligatòries; les etapes educatives i la seva relació amb l'estructura interna dels centres; el currículum i la seva organització; el model de professorat i, en conseqüència, la seva formació inicial; les relacions contractuals i laborals del professorat; la funció directiva; els equips docents i altres professionals de suport; la descentralització de l'administració educativa del govern de Catalunya; la consideració dels ajuntaments i altres administracions locals com administració educativa... Com es pot veure **es tracta d'un molt ampli conjunt de qüestions orientades a assolir un objectiu principal: assegurar l'èxit educatiu de tot l'alumnat**.

Evidentment no partim de zero, sinó que hem d'aprofitar la finestra d'oportunitats que obre la nova República catalana per poder bastir un nou sistema educatiu en la línia dels països del nostre entorn que han aconseguit els millors nivells de qualitat i èxit educatiu.

3. El Servei públic d'educació

Un sistema educatiu de qualitat no només ha d'assegurar la igualtat d'oportunitats en l'accés a l'educació, sinó que també ha de garantir aquesta igualtat en allò que fa referència a les condicions d'escolarització i als resultats. En aquest sentit, la seva qualitat es mesura per la seva capacitat d'aconseguir l'èxit educatiu de tots els alumnes sense cap mena de discriminació i amb independència de llurs circumstàncies de caràcter socioeconòmic i cultural.

Per raons històriques, a Catalunya, hi conviuen centres de titularitat pública i centres de titularitat privada, una part dels quals és sostinguda amb fons públics. La nova llei d'educació, sota uns mateixos principis i objectius, haurà de regular el servei públic d'educació, bo i garantint l'autonomia dels centres, la pluralitat de projectes educatius i la seva estabilitat. **Un servei públic que haurà d'estar integrat per tots els centres públics així com per aquells altres de titularitat privada que finançats amb fons públics assumeixin els principis i objectius que determini el Parlament de Catalunya**.

Tots els centres del Servei públic d'educació hauran de garantir corresponsablement tant la gratuïtat com l'adequada escolarització d'alumnat amb necessitats educatives específiques i donar passes efectives en la inclusió de la diversitat educativa. En aquest sentit, caldrà implementar ajudes específiques per a l'escolarització de l'alumnat en situació socioeconòmica desafavorida en les etapes obligatòries. Amb aquesta finalitat, caldrà avançar en l'harmonització dels horaris, les jornades i els calendaris escolars i, al mateix temps, en l'equiparació dels recursos i serveis educatius posats a disposició dels centres, com també la planificació, el control i l'avaluació dels tots centres que formin part del Servei públic d'educació.

El finançament dels centres docents

Aquesta qüestió continua sent avui força polèmica. Això no obstant, cal trobar solucions efectives a les situacions no desitjades creades per la concurrència de centres de titularitat pública i de titularitat privada. Fins ara, el concert ha estat l'instrument emprat pels poders públics per atendre les necessitats d'escolarització en un marc de llibertat d'ensenyament, d'igualtat d'oportunitats, d'inclusió, de cohesió social i de planificació de l'oferta educativa. Un instrument que ha posat sovint de manifest les seves mancances i limitacions.

Caldrà arbitrar un nou model de finançament dels centres del servei públic d'educació que pugui garantir una efectiva igualtat d'oportunitats i la gratuïtat del sistema educatiu. Un model que ha de garantir la seva suficiència econòmica i que ha de respondre a una clara voluntat de servei públic i de compromís amb els objectius i principis que inspiren el sistema educatiu de la República. En aquest sentit, caldrà realitzar un estudi sobre la suficiència del model actual i determinar les condicions i requisits que hauran de complir els centres de titularitat privada per formar part del Servei Públic educatiu.

Aquest nou model de finançament dels centres educatius haurà de considerar de manera molt acurada l'entorn escolar. **El tractament uniforme de situacions desiguals provoca un major grau de desigualtat.** En conseqüència, el grau de suficiència en el finançament i en el suport que reben els centres del servei públic s'haurà de determinar, entre d'altres qüestions, pel grau de complexitat de l'entorn on desenvolupen llur acció educativa. Igualment, caldrà contemplar formes de finançament complementàries, com ara els contractes programa plurianuals, amb els quals garantir el suport a objectius delimitats prèviament. El grau d'assoliment d'aquests objectius servirà com a base per a la **concreció d'un finançament asimètric.**

La planificació del Servei Públic d'Educació

Per garantir el dret a una educació de qualitat per a tota la ciutadania es requereix necessàriament d'una acurada planificació de les necessitats educatives. Els poders públics tenen la responsabilitat de planificar aquestes necessitats i establir l'oferta educativa.

En un context que vol impulsar i assegurar la qualitat del sistema educatiu, la programació de l'oferta escolar del Servei públic educatiu requereix que s'avaluï la totalitat de l'oferta existent finançada amb fons públics i, al mateix temps, que el resultat d'aquesta planificació doti d'estabilitat l'oferta escolar. Avui disposem de prous elements d'informació per tal que la planificació escolar s'adeqüi a les necessitats actuals i puguin fer-se projeccions de futur amb suficient versemblança. **L'existència d'una oferta de places escolars estable és imprescindible perquè els centres educatius puguin impulsar projectes educatius sòlids que comptin amb la continuïtat que aquests requereixen i es pugui avaluar amb rigor l'assoliment dels seus objectius.**

L'autonomia dels centres educatius

En la configuració del sistema educatiu de la República catalana és cabdal la **confiança de l'Administració en els centres educatius i en llurs projectes.** Els centres han de deixar de ser simples instruments per aplicar les directrius de l'Administració i esdevenir protagonistes, compromesos amb els objectius del sistema educatiu, amb capacitat per a definir i impulsar el seu propi projecte educatiu. Confiança i rendició de comptes esdevenen dues fites a assolir en el nou sistema educatiu.

El repte clau no és altre que modernitzar el sistema en la línia dels països del nostre entorn amb èxit educatiu: **autonomia i lideratge dels equips directius**. I l'autèntic lideratge només es pot exercir des de l'autonomia, és a dir, amb capacitat autèntica per prendre decisions importants: curriculars (horaris, matèries, agrupaments d'àrees, etc), organitzatius i de gestió (intervenció en la plantilla del centre).

Una estructura complexa com l'escola, no només ha de comptar amb professionals capaços de fer classe, sinó amb professorat compromès amb una línia de treball, compromès amb el projecte educatiu del centre, que apliqui uns criteris que s'han anat construint al centre amb acords, etc. Una institució clau per al futur del país i d'enorme complexitat com és l'escola ha de poder determinar la construcció i el manteniment d'un equip. En aquest sentit, caldrà avançar en la modernització de la funció pública docent heretada de l'Estat espanyol.

El professorat

És evident que el professorat és una **peça clau** dins de qualsevol sistema educatiu. **Tots els estudis internacionals evidencien una relació directa entre la qualitat del professorat i els resultats educatius dels alumnes**. Tanmateix, la formació inicial actual no s'adiu amb les finalitats de l'educació proclamades en la legislació i continua basant-se en un model tradicional de transmissió. L'experiència dels països que han assolit majors quotes d'èxit educatiu posa de manifest que cal actuar decididament tant en els requisits previs a la formació inicial del professorat com en els continguts d'aquesta formació. El desenvolupament de valors i de competències professionals han d'ocupar un espai central en la futura formació inicial del professorat. També cal entomar qüestions com ara l'empatia i el compromís amb l'alumnat i el seu èxit educatiu, oferint un coneixement aprofundit de com aprenem i de les eines que permetin la planificació estratègica de les accions d'aprenentatge. Per últim, caldrà que aquesta formació inicial posi en valor **el treball en equip des de la docència compartida, potenciant la motivació, la implicació i el compromís amb els projectes educatius del centre i de l'entorn**. Uns canvis que necessàriament hauran de reflectir-se també en la formació contínua del professorat actual.

Així doncs, la República catalana ha d'impulsar un nou model de professorat que posi l'èmfasi en **una professionalitat allunyada dels vells models funcionaris**. Un model que desplegui una carrera professional engrescadora, basada en l'avaluació i en la bona gestió de l'aula, afavoridora de bones pràctiques educatives i del treball cooperatiu dels equips docents.

La Formació Professional

La Formació Professional, malgrat els esforços dels últims anys i les millores introduïdes, continua sense poder desenvolupar totes les seves potencialitats i poder esdevenir, així, un factor essencial en la millora de la qualitat del conjunt del sistema educatiu. Cal un model de Formació Professional que consideri les necessitats formatives del sistema educatiu i del model productiu, amb una **visió estratègica de la competitivitat del país i de la cohesió social**, tot integrant la formació inicial, la formació ocupacional i la formació contínua.

La República catalana haurà de promoure un Pacte nacional per a la Formació Professional amb la participació i el compromís de les administracions educativa, laboral i econòmica, les organitzacions empresarials i sindicals i altres institucions amb l'objectiu d'establir les bases que facilitin el desenvolupament productiu i econòmic preveient les necessitats de formació i qualificació de les empreses i dels ciutadans. Un pacte que fonamenti una **Llei** d'ordenació de la Formació

Professional que **integri totes les formacions i que, al mateix temps, defineixi un model de formació dual, obert i flexible, d'acord amb el model productiu de Catalunya.**

La millora de la cohesió social del país implica necessàriament que tant els joves com les persones en situació d'atur puguin obtenir la formació que els permeti la seva inserció en el món laboral en condicions dignes. En aquest sentit, calen centres públics específics que integrin la formació inicial, la formació contínua i la formació ocupacional.

Al mateix temps, cal bastir línies d'intervenció orientades a la millora dels nivells educatius i formatius dels ciutadans al **llarg de la vida**, amb especial atenció als programes d'orientació, acompanyament en les transicions educatives i formació de joves de més de 18 anys sense titulació ni feina per facilitar-los el desenvolupament del seu projecte vital.

4. Les famílies, l'entorn escolar i els ajuntaments

L'escola continua sent un espai privilegiat. Un espai per igualar les oportunitats i compensar les desigualtats. Un espai per aprendre, per provar, per equivocar-se... al costat d'uns professionals que han d'acompanyar tots els alumnes, absolutament tots, amb la finalitat que aquests adquireixin les competències que la societat considera bàsiques. L'escola és un instrument molt potent, molt, però no omnipotent. **Una educació de qualitat requereix del compromís i la participació de tothom més enllà de l'estricta marc escolar.** Així, la responsabilitat de l'èxit educatiu dels alumnes no recau només en l'esforç i l'actitud que aquests hi posin individualment, sinó que també recau sobre les famílies, el professorat, els centres educatius, les administracions educatives i, en darrer terme, sobre el conjunt de la societat en la que aquells conviuen.

Les famílies, en la seva pluralitat de models i diversitat de situacions, són la primera instància socialitzadora de la infància. Amb la finalitat que l'acció educativa de les famílies i els centres es complementin i reforcin mútuament, el sistema educatiu de la República catalana ha de donar la major importància a aquelles actuacions que enforteixen la seva relació, tot i afavorint uns centres més acollidors i amb un bon clima de convivència que permeti a la comunitat escolar assumir millor les seves responsabilitats, augmentar el seu compromís, confiança i exigència tant individual com col·lectiva. Ara bé, la complementarietat de l'acció educativa no pot ser imposada, sinó que ha de néixer d'un projecte educatiu compartit i del compromís de tota la comunitat escolar amb els seus objectius. Cal, doncs, **posar en valor la participació de les famílies, tant en el seu vessant individual com col·lectiu** a través de les associacions de mares i pares d'alumnes (AMPA).

La majoria dels centres educatius de Catalunya compten amb una associació de mares i pares d'alumnes (AMPA) que intenta, en el dia a dia i no sense dificultats, promoure la participació efectiva de les famílies i la seva col·laboració en la vida i les activitats dels centres educatius. Sens dubte, les AMPA són i han estat un factor que, amb els anys, ha incidit positivament en el desenvolupament del conjunt del sistema educatiu català. Ara bé, el paper actual de les AMPA ha d'anar més enllà del rol de gestors de serveis (acollida, menjador, activitats extraescolars...), amb un **major protagonisme en la definició i elaboració del projecte educatiu** i en la gestió dels seus objectius mitjançant la seva participació en el consell escolar. És per això, que l'acompanyament de les famílies ha de ser considerat essencial per als poders públics, atesa la **importància educativa de fomentar la cooperació entre les famílies i els centres educatius.**

Els **plans d'entorn** i els projectes educatius territorials s'han demostrat com a eines molt poderoses que ajuden a construir una societat veritablement educadora. Una eina de suport a l'educació, obrint

els centres al seu entorn i fent que **l'educació no formal ocupi un espai central en les activitats realitzades pels infants i joves fora de l'horari lectiu**. L'educació no es dona només als centres educatius, sinó que es construeix mitjançant la interrelació personal i amb la participació dels recursos comunitaris. Així, cal que la República catalana potenciï els projectes educatius territorials amb participació de les escoles, les famílies, l'entorn i els ajuntaments. Igualment, cal promoure uns centres escolars oberts i l'establiment de sinergies positives i de col·laboració entre aquests i els serveis socials i de salut, així com amb el teixit associatiu més proper.

La República catalana ha de considerar els **ajuntaments com a administració educativa**, definint llurs competències en matèria educativa i aportant els fons econòmics que els permetin exercir plenament les seves competències en aquest àmbit. D'altra banda, i en la seva qualitat d'administració més propera, els ajuntaments han de convertir-se en agents educatius de primer ordre, ja que tenen la possibilitat de teixir una veritable xarxa educativa on els centres escolars n'esdevinguin el nus. **Els municipis han de liderar l'entorn educatiu**, detectar necessitats, obrir espais de participació a la comunitat i a les famílies..., contribuint així a oferir noves i millors oportunitats i a incrementar la inclusió i l'equitat. L'Administració local és la balma necessària en la imprescindible interacció entre escola i comunitat.

Comissió sectorial d'Educació
Esquerra Republicana
Abril del 2017